

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ İÇİN VERGİ SİSTEMİNDE GETİRİLEN YENİLİKLER ile BU SİSTEMİN GELİR ve KURUMLAR VERGİSİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

NEW TAX RULES FOR PRIVATE PENSION SYSTEM AND THE EVALUATION
OF THIS SYSTEM IN TERMS OF INCOME TAX AND CORPORATE TAX

Abdullah DALAK*

Öz

Bireysel emeklilik sistemi Türkiye’de 2001 yılında çıkarılan 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile yürürlüğe girmiştir. Sistem gönüllü katılım esasına dayanmakta olup, katkı payları esas olarak katılımcılar tarafından ödenmektedir. Ancak, işverenler tarafından da katkı payı ödenebilmektedir. Bireysel emeklilik sisteminin temel amacı, bireylerin emeklilik dönemlerindeki refah düzeylerinin artırılmasıdır. Bireysel emeklilik sistemini düzenleyen 4632 sayılı Kanunla sisteme katılımı sağlamak için bireysel ve kurumsal teşvikler sağlanmıştır. Ancak bu teşvik unsurlarının bireysel emeklilik sistemine katılımı cazip hale getirmede yetersiz kalması ve 4632 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasından kaynaklanan sorunlar nedeniyle bireysel emeklilik sisteminin yeniden düzenlenme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 6327 sayılı Kanun ile bireysel emeklilik

ABSTRACT

Private pension system has been brought by Private Pension Saving and Investment System Law, no. 4632, entered into force in 2001. The system is based on voluntary participation and the copays principally are paid by participants. However, copays can also be paid by employers. The main aim of this system is to increase the welfare of pensioners during their pension period. There are individual and corporate incentives provided by the Law, no. 4632, in order to increase the participation. However, these incentives were found to be insufficient and there were problems arising regarding the implementation, and as a result, there was a need for a reform. Therefore, the private pension system has been redesigned. This study deals with the state of the system in terms of tax practices, the taxation of savings if the system has been left, and the taxation of private pension

* Vergi Müfettiş Yardımcısı

M.G.T.: 07.02.2016 / M.K.T.: 20.04.2016

sistemi yeniden düzenlenmiştir. Bu çalışmada, bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının vergi uygulamaları bakımından durumu, sistemden ayrılma sırasında elde edilen birimlerin vergilendirilmesi ile bireysel emeklilik şirketleri ve yatırım fonlarının vergilendirilmesi ve sistemde yapılan yeni düzenlemeler gerekçeleriyle birlikte izah edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Emeklilik, Devlet Katkısı, Vergilendirme, Bireysel Emeklilik Şirketi, Bireysel Emeklilik Yatırım Fonu

companies and investment funds and the new changes in the system.

Keywords: Private pension, state copay, taxation, private pension company, private pension investment fund

1- GİRİŞ

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak bireylerin emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, devlet açısından da emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi, uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunması amacıyla, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı hesabına göre oluşturulan ve 18 yaşını doldurmuş herkesin başvurabileceği bir sistemdir. 4632 sayılı Kanun ile yasal alt yapısı düzenlenen BES, 2001 yılında yürürlüğe girmesine rağmen mevzuat hükümlerinin düzenlenmesi ve emeklilik şirketlerinin izin süreçlerinin tamamlanmasıyla 2003 yılı itibarıyla fiilen uygulanmaya başlanmıştır.

Ancak, başta sistemde önemli oranda vergi mükellefi olmayan katılımcıların bulunması ve matrahtan indirim sürecinde ortaya çıkan sorunlar, uygulanan teşvik sisteminin etkin bir şekilde işlememesi, sistemden çeşitli nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin tamamı üzerinden vergi kesintisi (stopaj) yapılmasının birçok ihtilaflara yol açıp yargıya taşınması, bu sebebe bağlı sistemden kaçışların olması, çifte vergilendirmeye neden olması vb. nedenler dolayısıyla mevcut sistem hükümlerinde değişikliğe gitme zorunluluğu doğmuştur.

İşte, mevcut sistemdeki aksaklıkların giderilmesi, sistemden kaçışı durdurmak ve sisteme katılımı daha cazip hale getirmek amacıyla BES hükümlerinde 6327 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

2- BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNDEKİ YENİ DÜZENLEMELER

2.1- Bireysel Emeklilik Sistemine Devlet Katkısı

6327 sayılı Kanun ile Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) ile ilgili yapılan en önemli değişikliklerden birisi sisteme yatırılan katkı paylarının ücretlilerin veya yıllık beyanname verenlerin vergi matrahlarından indirilmesi uygulamasına son verilmesi, buna karşılık işveren tarafından ödenenler hariç, tüm katılımcılar için %25 doğrudan Devlet katkısı getirilmesidir.

Bireysel emeklilik hesabına katılımcı tarafından ödenen katkı paylarının %25'ine karşılık gelen tutar emeklilik gözetim merkezi tarafından devlet katkısı olarak hesaplanmaktadır. Devlet katkısı,

katılımcı adına açılacak ayrı bir hesapta birikecek ve bir katılımcının bir takvim yılı içerisinde alabileceği devlet katkısı tutarı yıllık brüt asgari ücretin toplam tutarının yüzde 25'i ile sınırlı olacaktır.

Yeni düzenleme ile BES'e katılmak için herhangi bir işyerinde çalışma veya mükellef olarak yıllık beyanname verme zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Bir başka deyişle 18 yaşını doldurmuş herkes BES'e prim ödeyip ve emekli olabilecek duruma gelmiştir. Böylece sistemin kapsamı önemli ölçüde genişletilmiş olup ödenen katkı payı tutarının %25'i kadar devlet katkısı tutarı verilmesi şeklindeki teşvik edici uygulama benimsenmiş olmaktadır.¹

2.2- Katılımcıların Devlet Katkısına Hak Kazanması

Bireysel emeklilik sistemi katılımcılarının, devlet katkısı ve getirilerine hak kazanabilmeleri için 01.01.2013 tarihinden itibaren sistemde en az 3 yıl kalmaları gerekmektedir. Katılımcıların devlet katkısı ve getirilerine hak kazanmaları aşağıda belirtildiği şekilde olmaktadır;

- a) En az üç yıl sistemde kalanlar Devlet katkısı hesabındaki tutarın %15'ine,
- b) En az altı yıl sistemde kalanlar Devlet katkısı hesabındaki tutarın %35'ine,
- c) En az on yıl sistemde kalanlar Devlet katkısı hesabındaki tutarın %60'ına,
- d) Emeklilik hakkı kazananlar ile sistemden vefat veya maluliyet nedeniyle ayrılanlar devlet katkısı hesabındaki tutarın %100'üne,

hak kazanabileceklerdir.

Bu sürelerin hesabında emeklilik sözleşmesi esas alınmaktadır. Devlet katkısı ve getirilerinden hak kazanılan tutarlar sistemden ayrılma veya emeklilik durumunda katılımcıya ödenmekte, hak kazanılmayan tutarlar ise genel bütçeye gelir kaydedilmektedir. Buna göre sistemde üç yıldan az kalınması halinde devlet katkısı tutarından hiçbir pay alınamayacaktır.

2.3- Katılımcıların Devlet Katkısına Hak Kazanmada Geçiş Düzenlemesi

01.01.2013 tarihten önce sisteme girmiş olan katılımcıların BES'de geçirdikleri sürelerin bir kısmının Devlet katkısına hak kazanmaya esas sürelerin tespitinde dikkate alınması

sağlanmıştır. Buna eski katılımcıların 01.01.2013 tarihinden itibaren üç yıl sistemde kalması durumunda, devlet katkısına hak kazanmaya esas sürelerle, sistemde kaldıkları toplam sürenin;

- a) 3 yıldan fazla 6 yıldan az bulunması durumunda 1 yıl,
- b) 6 yıldan fazla 10 yıldan az bulunması durumunda 2 yıl,
- c) 10 yıldan fazla olması durumunda 3 yıl eklenecektir.

Bu çerçevede, 01.01.2013 tarihinden başlamak üzere en az 3 yıl sistemde kalmak şartıyla bu tarih itibarıyla bireysel emeklilik sisteminde olanlar açısından devlet katkısına hak kazanılması için gerekli süreler dikkate alınmak üzere, sistemde kalış süreleri ile doğru orantılı olarak ekleme yapılacaktır.

3- GELİR VERGİSİ KANUNU AÇISINDAN YAPILAN YENİ DÜZENLEMELER

3.1- Katkı Paylarının Gelir Vergisi Matrahından İndirilmesi Uygulaması

Bireysel Emeklilik Sisteminin eski uygulamasında, sisteme katılan katılımcılara ödemiş oldukları katkı tutarını, asgari ücretin brüt tutarını ve ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin % 10'unu

¹ Doç. Dr. Adnan Gerçek, Yeni BES'in Getirdikleri Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü

aşmamak üzere, ilgili ay vergi matrahından düşme imkanı verilmiş idi. Yeni sistemde bu uygulamaya son verilmekte olup, 01.01.2013 tarihinden itibaren BES'e ödenen katkı tutarına ilişkin belgeler çalışan işyerine verilmeyecek ve ödenen katkı tutarı (prim) vergi matrahından indirilemeyecektir. Benzer şekilde GVK'nın 89. maddesinde yapılan düzenlemeyle gelir vergisi beyannamesi veren mükelleflerin bireysel emeklilik sistemine ödedikleri katkı paylarının yıllık beyanname üzerinden indirilebilmesi uygulamasına da 01.01.2013 tarihinden itibaren son verilmiştir.

3.2- Katılımcılara Yapılacak Ödemelere İlişkin Menkul Sermaye İradı İstisnası

GVK'nın 6327 sayılı Kanunun 3. maddesi ile değiştirilmeden önceki 22. maddesine göre, bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin %25'i gelir vergisinde istisna olup, istisna edilen tutar üzerinden GVK 94/1-15 maddesi uyarınca tevkifat yapılmamaktaydı.

6327 sayılı Kanunun 3. maddesi ile GVK'nın 22. maddesinin (1) numaralı bendinde yapılan değişiklik ile söz konusu istisna kaldırılmış olup, bireysel emeklilik sisteminden ayrılanlara yapılacak irat ödemelerinin tamamı gelir vergisi tevkifatına tabi hale gelmiştir.

Ancak tek primli yıllık gelir sigortalarına ilişkin yapılan ödemelerin tamamı gelir vergisinden istisna tutulması ile ilgili uygulama devam etmektedir.

3.3- Katılımcıların Ödediği Katkı Payları Menkul Sermaye İradı Kapsamından Çıkarılmıştır

6327 sayılı Kanun ile getirilen diğer bir önemli yenilik de bireysel emeklilik sisteminden herhangi bir nedenle ayrılan katılımcılara yapılan ödemelere ilişkin gelir vergisi tevkifat matrahının değiştirilmesi olmuştur. Bu Kanun'un 6. maddesi ile GVK'nın 75. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen 16. bendine göre, bireysel emeklilik sisteminden;

- a) On yıl süreyle katkı payı ödemedi ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (Devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarı dahil),
- b) On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (Devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarı dahil),
- c) Emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (Devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarı dahil)

menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir.

Böylece, eski BES'in en önemli eksikliği olan ve sisteme olan güveni sarsan tüm ödemeler üzerinden vergi kesilmesi uygulamasından vazgeçilmiş ve sadece iratlardan vergi alınmasına geçilerek sistemin işleyişi hukuka ve GVK'nın ruhuna uygun hale getirilmiştir.²

3.4- İşverenler Tarafından Yapılan Katkı Payı Ödemelerinin Gider Yazılmasındaki Üst Sınır

6327 sayılı Kanunun 4. maddesi ile GVK'nın 40. maddesinin birinci fıkrasının (9) numaralı bendinde yapılan değişiklikle işverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı

² Adnan Gerçek, (Doç. Dr.) Yeni BES'in Getirdikleri Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü

payı tutarının üst sınırı %10'dan %15'e çıkarılmıştır. 01.01.2013 tarihinden itibaren işverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve ücretle ilişkilendirilmeksizin ticari kazancın tespitinde gider olarak indirim konusu yapılacak katkı paylarının toplamı, ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini ve yıllık olarak asgari ücretin toplam tutarını aşamayacaktır.³

4- BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

4.1- Bireysel Emeklilik Sistemine Yatırılan Katkı Paylarının Vergilendirilme Durumu

6327 sayılı Kanun ile yapılan yeni düzenleme ile GVK m.63/2 ve m.89/1'de yapılan değişiklik sonucunda katılımcılar tarafından ödenen bireysel emeklilik katkı paylarının gelir vergisi matrahından indirim konusu yapılmasına son verildiğini ve kaldırılan bu uygulamanın yerine, katılımcı tarafından ödenen katkı paylarına, katkı payı tutarının %25'i kadar devlet katkısı ilave edilmesi uygulamasına geçildiğini belirtmiştik. İşverenler tarafından ödenen katkı paylarına ise devlet katkısı ilave edilemeyecektir. Dolayısıyla katılımcıların yıllık beyanname vermeleri halinde sisteme ödedikleri katkı paylarını beyana tabi gelirden indirmeleri olanaklı değildir.

Bireysel emeklilik sistemine işverenler tarafından ödenen katkı payları ise ticari kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınacaktır. GVK m. 40/9'a göre, "*işverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları*" belirli sınırlamalar dahilinde gider olarak indirilebilecektir. Şöyle ki işverenler tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen ve "*ücretle ilişkilendirilmeksizin*" ticari kazancın tespitinde gider olarak indirim konusu yapılacak katkı paylarının toplamı "*ödemenin yapıldığı ayda elde edilen ücretin %15'ini*" ve "*yıllık olarak asgari ücretin yıllık tutarını*" aşamayacaktır. Belirtilen sınırları aşan kısmın gider olarak dikkate alınması mümkün değildir.

GVK'da, gelirin beyanı halinde matrahtan yapılacak "*diğer indirimler*" hakkındaki m. 89'da da yukarıda üzerinde durulan hükme paralel bir düzenleme yapılmıştır. GVK m. 89'a göre "*beyan edilen gelirin %15'ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primleri %50'si ile ölüm, kaza, hastalık, sağlık, engellilik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri*" gelir vergisi matrahından indirim konusu yapılabilir. Belirtilen şartın tespitinde "*işverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları*" ile GVK m.63/(1)-3 hükmü ve bu hüküm kapsamında "*indirim konusu yapılacak prim ödemelerinin toplam tutarı*" dikkate alınmalıdır. Bu hükümlere göre, işverenler tarafından çalışanlar adına ödenen bireysel emeklilik katkı paylarının belirtilen bu sınırların üzerinde olması halinde sınırı aşan kısım ise çalışana sağlanan bir menfaat olarak değerlendirilerek ücret matrahına dahil edilecek ve gelir vergisine tabi tutulacaktır.

4.2- Bireysel Emeklilik Sisteminden Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi

4.2.1- Anapara ve Getirilerinin Vergilendirilmesi Konusunda 6327 sayılı Kanun Öncesi Durum

Ülkemizde, BES'ten emekli olarak veya emekli olmaksızın ayrılanlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin tamamı menkul sermaye iradı kabul edilerek vergi tevkifatına tabi tutulmaktaydı. GVK'nın 75/1 maddesi menkul sermaye iradını; sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen

³ Gelir Vergisi Kanunu md.89/1

değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar, olarak tanımlamıştır. Kanun hükmünden de anlaşıldığı üzere; yalnızca sermaye dolayısıyla elde edilen kar payı, faiz, kira vb. menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiş, sermaye ise bu grup içinde değerlendirilmemiştir. Ancak yeni düzenleme öncesi BES'te yatırıma yönlendirilen sermayenin verginin konusuna dahil edilmesi ve yatırılan sermaye ve elde edilen getirilerin birlikte vergilendirilmesi vergilendirmede adaletsizliğe yol açmaktaydı. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun gelir tanımına ve vergilemede adalet ve eşitlik ilkelerine aykırılık teşkil eden bu durum eleştirilere maruz kalmış ve idare ile mükellefler arasında uyumsuzluklara sebep olmuştur⁴. Anaparanın vergilendirilmesine ilişkin bazı yargı kararları da idare aleyhine sonuçlanmıştır.

Nitekim konuya ilişkin bir Danıştay kararında, *“davacının sigorta şirketine üç yıl boyunca nakden yaptığı ödemeler dolayısıyla elde ettiği gelir, menkul sermaye iradı sayılacağından, sigorta şirketince yapılan ödemelerin tamamı değil bu ödemenin anapara dışında kalan kısmı menkul sermaye iradı niteliğindedir. Bu nedenle davacıya iade edilen toplam ödeme üzerinden 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin 15/a bendi uyarınca yapılan tevkifatla hukuka uyarlık bulunmamaktadır”* şeklinde hüküm verilmiştir⁵. Yalnızca elde edilen gelirin değil de anaparanın da elde edilen gelirle birlikte vergilendirilmesine yapılan eleştirilerden biri, daha önceden vergisi ödenerek servet haline dönüşen bir varlığın tekrar vergilendirmesi olup “çifte vergilendirme” sonucu doğuruyor olmasıdır.⁶ Uygulamaya getirilen diğer eleştiriler ise; söz konusu vergilendirmenin gelir vergisinin sistematiğine ters düştüğü, anapara üzerinden vergi alınmasının servet vergisi olduğu, söz konusu geri ödemenin tamamının menkul sermaye iradı olamayacağı şeklindedir.⁷

4.2.2- Anapara ve Getirilerinin Vergilendirilmesi Konusunda 6327 sayılı Kanun ile Yapılan Düzenlemeler

BES katılımcılarının sistemden çıkışlarda elde ettikleri anapara ve getirilerinin vergilendirilmesi konusunda yukarıda belirtilen nedenler dolayısıyla gerekli olan yasal düzenlemeler 6327 sayılı Kanunla yapılmıştır. Buna göre; Kanun'un 2. maddesi ile 7338 sayılı VVK'nın 4. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (o) bendi gereğince; bireysel emeklilik hesabına yapılan devlet katkılarının hak kazanılan kısımları Veraset ve İntikal Vergisi'nden müstesna tutulmuştur. Ayrıca 6327 sayılı Kanunun 6. maddesi ile GVK'nın 75. maddesinin ikinci fıkrasının (15) numaralı bendi⁸ 29.08.2012 tarihinden itibaren

⁴ Murat Tokmakkaya, “Bireysel Emeklilik Sisteminden Çıkışta Ödenen Anapara Üzerinden Yapılan Gelir Vergisi Tevkifatının Hukukiliği”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 337, Eylül 2009, s.10

⁵ Danıştay 4.Daire, E.2009/8882; K.2011/269, T.24.01.2011 (08.04.2011 tarihli ve 27899 sayılı Resmi Gazete).

⁶ Murat Tokmakkaya, “Bireysel Emeklilik Sisteminden Çıkışta Ödenen Anapara Üzerinden Yapılan Gelir Vergisi Tevkifatının Hukukiliği”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 337, Eylül 2009, s.10

⁷ M. Dakin, (2011), Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Geri Ödemesinde Acı Son, Vergi Dünyası, Sayı: 354, s.58-63,

⁸ Değişiklik yapılmadan önceki kanun hükmü;

a) On yıl süreyle prim, aidat veya katkı payı ödemenen ayrılanlara yapılan ödemeler,

b) On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile diğer sandık ve sigortalardan on yıl süreyle prim veya aidat ödeyenlere ve vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler,

c) Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler menkul sermaye iradı sayılır, şeklindeydi. Bu hükümler BES'ten ayrılanlara yapılan ödemelerin tamamı üzerinde vergi kesintisi yapılmasının sebebini oluşturmaktaydı.

geçerli olmak üzere; tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile sigorta ve emeklilik şirketleri tarafından;

- a) *On yıldan az süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlara ödenen irat tutarları,*
- b) *On yıl süreyle prim veya aidat ödeyerek ayrılanlar ile vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara ödenen irat tutarları,*

menkul sermaye iradı sayılır şeklinde değiştirilmiş ve ayrıca ikinci fıkraya yine menkul sermaye iradı sayılmak üzere;

- a) *On yıl süreyle katkı payı ödemedi ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarları (4632 sayılı Kanun kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarları dahil),*
- b) *On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile bu süre içinde kısmen ödeme alanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (4632 sayılı Kanun kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarları dahil),*
- c) *Emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarı (4632 sayılı Kanun kapsamında bireysel emeklilik hesabına yapılan devlet katkılarının hak kazanılan kısmına isabet eden irat tutarları dahil), (16) numaralı bendi eklenerek, 29.08.2012 tarihinden itibaren bireysel emeklilik şirketleri tarafından katılımcılara yapılan ödemelerin yalnızca getirileri üzerinden vergilendirilmesine imkan tanınmıştır. Böylece birçok davaya konu olmuş, vergilemede adalet ilkesine ters düşen, çifte vergilendirmeye neden olan bir uygulamaya son verilmiştir.*

Hak kazanılan irat tutarlarının vergilendirilmesine ilişkin düzenleme GVK'nın 94. maddesine göre tevkifat suretiyle yapılacaktır. Bu tevkifat, nihai vergileme niteliği taşımaktadır. Hesaplanan irat tutarlarına isabet eden kesinti oranları, Bakanlar Kurulunun kararı⁹ ile 29.08.2012 tarihinden itibaren BES'ten ayrılanlara yapılacak;

- On yıl süreyle prim, aidat veya katkı payı ödemedi ayrılanlara yapılan ödemeler için %15,
- On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile diğer sandık ve sigortalardan on yıl süreyle prim veya aidat ödeyenlere ve vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler için %10,
- Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler için %5,

gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır. Tevkifat suretiyle yapılan bu ödemeler, beyannameye dahil edilmeyecektir.

5- BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNDEN SAĞLANAN GELİRLERİN BEYAN DURUMU

Yukarıda belirtilen esaslara göre yapılan tevkifat, söz konusu gelir unsurları için nihai vergilendirme olacaktır. GVK m. 86/1-a hükmü gereğince tam mükellefler tarafından elde edilen GVK m. 75/16'da yazılı olan menkul sermaye iratları, (yani devlet katkısı dahil olmak üzere bireysel emeklilik sisteminden sağlanan gelirler) için "*yıllık beyanname verilmez, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirler beyannameye dahil edilmez.*"

⁹ Bakanlar Kurulunun 12/1/2009 tarihli ve 2009/14592 sayılı Kararnamesinin eki Kararda değişiklik yapan 6/9/2012 tarihli ve 28403 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 13/08/2012 tarih ve 2012/3571 sayılı Kararı

Ayrıca GVK m. 86/2 hükmü gereğince *"dar mükellefiyette, tamamı Türkiye'de tevkif suretiyle vergilendirilmiş olan; ücretler, serbest meslek kazançları, menkul ve gayrimenkul sermaye iratları ile diğer kazanç ve iratlar"* için beyanname verilmez. GVK m. 75/16'da menkul sermaye iratları arasında sayılan ve GVK m.94/16 gereğince tevkifata tabi tutulan bireysel emeklilik gelirleri dar mükelleflerce beyan edilmeyecektir.

Dolayısıyla, bireysel emeklilik sisteminden ayrılmak suretiyle elde edilen gelirler devlet katkısı dahil olmak üzere gerek tam mükellefler gerekse dar mükellefler tarafından beyan edilmeyecek, diğer gelir unsurları için beyanname verilmesi halinde dahi bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir. Sonuç itibarıyla, GVK m. 94/16 çerçevesinde yapılan tevkifat bu gelir unsurları için nihai vergilendirme olacaktır.

6- BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNİN ve EMEKLİLİK YATIRIM FONLARININ KAZANÇLARINDA KURUMLAR VERGİSİ UYGULAMASI

Bireysel emeklilik şirketleri anonim şirket türünde sermaye şirketi olarak kurulmak zorunda olmaları nedeniyle 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) m. 2'ye göre kurumlar vergisi mükellefidirler. Aynı şekilde KVK m. 2 hükmü gereğince SPK'nın düzenleme ve denetimine tabi fonlar KVK uygulamaları bakımından "sermaye şirketi" sayılacağından emeklilik yatırım fonları da kurumlar vergisi mükellefidirler.

Bireysel emeklilik şirketlerinin elde ettiği kazançlar için KVK'da herhangi bir istisna hükmüne yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu şirketlerce elde edilen kazançlar kurumlar vergisi açısından olağan vergilendirme rejimine tabi tutulacak ve genel hükümler çerçevesinde vergilendirilecektir.

Ancak yatırım fonlarının elde ettikleri kazançlar KVK m. 5/(1)-d düzenlemesi ile kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Buna göre Türkiye'de kurulu *"emeklilik yatırım fonlarının kazançları,"* kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. KVK m. 5/ (1)-d ile kazançları kurumlar vergisinden istisna edilen tek kurum emeklilik yatırım fonları olmayıp "menkul kıymetler yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları", "portföyü Türkiye'de kurulu borsalarda işlem gören altın ve kıymetli madenlere dayalı yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları", "girişim sermayesi yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları", "gayrimenkul yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları" ve "konut finansmanı fonları ile varlık finansmanı fonlarının kazançları" da kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Kurumlar vergisinden istisna edilmiş olmasının yanında emeklilik yatırım fonlarının kazançları ayrıca kurumlar vergisi tevkifatının da dışında tutulmuştur. Nitekim KVK m.15/(3)'de *"emeklilik yatırım fonlarının kazançları hariç olmak üzere,"* "KVK m.5/1-(d)'de yazılı kazançlardan, "dağıtılsın veya dağıtılmasın, kurum bünyesinde %15 oranında vergi kesintisi yapılır" hükmüne yer verilmiştir. Böylelikle kurumlar vergisinden istisna edilmiş olmakla birlikte emeklilik yatırım fonlarının kazançları dışında kalan ve yukarıda sayılan diğer yatırım ortaklıkları ile fonlarının kurum kazançları üzerinden dağıtılsın ya da dağıtılmasın tevkifat yapılması esası benimsenmiştir.

Sonuç itibarıyla bireysel emeklilik şirketlerin kazançları genel hükümlere göre kurumlar vergisine tabi tutulacaktır. Emeklilik yatırım fonlarının kazançları ise kurumlar vergisinden istisna olup, bu kazançlar üzerinden herhangi bir vergi tevkifatı da yapılmayacaktır.

7- SONUÇ

6327 sayılı Kanun ile BES'te yapılan değişikliklerin sisteme katılımı daha cazip hale getirdiği

aşikârdır. Nitekim Emeklilik Gözetim Merkezinin açıkladığı son verilere göre yeni düzenlemeden önce 3.1 milyon olan katılımcı sayısının yeni düzenlemeyle birlikte yaklaşık 6 milyon katılımcıya ulaştığını göstermektedir. Çünkü vergide adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı, çifte vergilendirmeye neden olan, sistemden kaçış sebebi olan ve yargı organlarınca aksine karar verilen anapara üzerinden vergi kesintisi yapılması uygulamasının son bulması, sistemden ayrılanların anaparalarına yapılan vergi kesintilerinin tekrar iadesine imkan tanınması olumlu ve yerinde düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine, hizmet erbabı tarafından ücretlinin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortaları poliçeleri için ödenen primlerin %50'si ile ölüm, kaza, sağlık, hastalık, sakatlık, işsizlik, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta poliçeleri için ödenen primlerin matrahtan indirilmesinde azami sınırın 2013 yılından itibaren %10'dan %15'e çıkarılması da olumlu bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, devlet katkısı ve getirilerine hak kazanılması için yeni BES' te en az 3 yıl bulunma koşulu süre sınırı getirilmesi, 10 yıl süreyle prim ödeyen katılımcının sistemden emekli olmadan ayrılmak istemesi durumunda devlet katkısı ve getirilerinin %60'ına hak kazanabilmesi gibi düzenlemeler de sistemin eksi yönü olarak belirtilebilir.

KAYNAKÇA

- AYDIN, E., KAPLAN, E. (2014) Bireysel Emeklilik Sisteminin Vergi Uygulamaları Bakımından Değerlendirilmesi Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi Sayı: II
- BUDAK, A., SARI, S. "Bireysel Emeklilik Sisteminde Haksız Vergileme!", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı.362, Ekim 2011, ss.70-77.
- DAKIN, M. (2011), Bireysel Emeklilik Katkı Paylarının Geri Ödemesinde Acı Son, Vergi Dünyası, Sayı: 354, 58-63,
- ESEN, M. "Danıştay Kararı Sonrasında Bireysel Emeklilik Sisteminden Ayrılanlara Yapılan Ödemelerin Anaparaya İsabet Eden Kısmı Üzerinden Yapılacak Vergi Kesintisi", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:363, Kasım, 2011, ss.99- 104.
- GERÇEK, A. (Doç. Dr.) Yeni BES'in Getirdikleri Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü
- İNNECİ, A. "Bireysel Emeklilik Sisteminde Yapılan Yeni Düzenlemeler ve Değerlendirilmesi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:22, Sayı:1, ss.105-119.
- TOKMAKKAYA, M. "Bireysel Emeklilik Sisteminden Çıkışta Ödenen Anapara Üzerinden Yapılan Gelir Vergisi Tevkifatının Hukukiliği", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 337, Eylül 2009, ss.7-10.
- TÜRKDOĞAN, A., APAK, Y. "Bireysel Emeklilik Sisteminin Gelir Vergisi Açısından Değerlendirilmesi ve Bir Yargı Kararı", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:353, Ocak 2011, ss.84-88.